

KIRGIZCA YANILTMACALAR

PROF. DR. EMİNE GÜRSOY - NASKALI

"Bir berber bir berbere gel beraber..." veya "... sarımsaklasak da mı saklasak, sarımsaklamasak da mı saklasak" kabilinden tekerlemelere Kırgızcada *cañultmaç* yani "yanıltmaca" denilir. *Cañultmaç*'ların anlamlarında derinlik aramamak gereklidir çünkü *cañultmaç*'ların tek amacı dili dolandırmaktır. Bir tür dil sınavması olan *cañultmaç* sınavındaki hedef, tekerlemeyi yanlışlık yapmadan, dili dolanmadan söylemektir.

Aşağıda Kırgızca yanıltmacalarдан iki örnek verilmiştir. Birinci yanıltmacada *k* sesi hâkimdir. Ünlü olarak da yuvarlak, ince ve kısa ünlüler kulağı doldurur. Seslerin sayısal dökümü şöyledir: ünsüzlerden *k* 38; *p* 13; *ɺ* 11; *r* 10; *t* 9; *n* 8; *g* 8; *d* 5; *b* 3; *ñ* 3; *s* 3; *y* 2; *z* 2; *m* 1; *ç* 1 kere geçer, ünlülerden *ö* 44; *ü* 21; *i* 3; *öö* 1; *o* 1; *u* 1; *a* 1; *e* 1 kere geçer. *Cañultmaç*'ın çevirisi şöyledir: "Masmavi güvercin, süzülür güzelliğe gömülüür. Gördün mü, nasıl da ağır ağır süzülerek görünürde belirir. Mavi renkli gölü öpüp kayar gider. Bir sürü kelebek toplaşıp yukarı havalandır, görün diye gösterip insanın gönlünü şenlendirir. Gönlü şenlendirip mavi kızıl gömleğini bir dolu kıza gösterir."

Köpkök, Kögüçkön, Kögültür Körkkö Kömülgön. Kördüñbü, Köykölüp Körüngön, Kök tüstüü, Köldü ööp, Kölbürgön. Köp, köp, Köpölök, Kök bolup, Kökölüp, Körgün dep, Körsötüp Köñüldü, Kötöröt. Köñüldü kötürüp, Kök, kızıl Köynögün Köp kızga Körsötöt.

(A. Osmonov)

Kelimeler:

cañultmaç: dil dolandıran tekerleme; *dep*: deyip, diye; *kız*: kız, *kızıl*: kırmızı; *kögückön*: güvercin; *kögültür*: mavimsi; *kök*: mavi; *kökölö-*: göklere çıkmak; *köl*: göl, *kölbür-*: süzülmek, *kömül-*: gömülmek; *köñül*: gönü'l; *k. kötür-*: neşelendirmek, sevindirmek; *köp*: çok, birçok; *k. bol-*: çoğalmak; *köpkök*: masmavi; *köpölök*: kelebek; *kör-*: görmek; *körk*: güzellik; *körsöt-*:

göstermek; *körün-*: görünmek; *kötör-*: kaldırmak; *köñül* k. neşelendirmek, sevindirmek; *köyköl-*: ağır ağır süzülmek; köynök (g) gömlek; *ööp-*: öpüp; bkz. *öp-*: öpmek; *tüstüü*: renkli.

İkinci *cañultmaç*'ta hâkim olan ses *b* ve *e* sesidir. Seslerin sayısal dökümü şöyledir: ünsüzlerden *b* 13; *r* 10; *t* 8; *g* 6; *k* 6; *m* 5; *z* 3; *c* 1; *d* 1; *p* 1 kere geçer, ünlülerden *e* 24; *oo* 5; *o* 3; *a* 1; *t* 1; *i* 1 kere geçer. Tekerlemeyi şöyle çevirebiliriz. "Muhkem dağ sağlam dağ, bir tarafı sedef kaya. Sedef kayanın sedefini vermesi nafile ya... Sağlam kayaya sedef deyip boş yere sağlam adı verdi ya."

*Bek too Bekem too, Ber cagi, Bermet zoo. Bermet zoo Bermetin Bereri
Beker go ...Bek zoogo, Bermet dep, Bekerge Bek atti. Bergen go.*

(A. Osmonov)

Kelimeler:

at: isim, ad; *a. ber-*: isimlendirmek; *bek*: muhkem; *bekem*: sağlam; *beker*: nafile; *b. ge*: boş yere; *ber-*: vermek; *at b.-*: isimlendirmek; *bermet*: sedef, inci boncuk; *cak (g) ber cagi*: bu tarafı; *dep*: deyip; *go*: (kuvvetlendirme edatı) ya!; *too*: tağ; *zoo*: kaya